

TER APEL, 'ASIELHOOFDSTAD VAN NEDERLAND'

Er werd de afgelopen maanden een behoorlijk beroep op onze aardrijkskundige kennis gedaan. Want wie kan meteen blindelings plaatsen als Oranje, Heesch, Veen of Steenberg aanwijzen op de topografische landkaart? Woede was er in deze plaatsen over de mogelijke komst van asielzoekers. In dit nummer laten we werknemers aan het woord die te maken hebben met de opvang van vluchtelingen. *Tekst Jan Spijk*

Rijdend vanuit het drukke westen lossen de ochtendfiles langzaam op en aangekomen in het noordoosten wordt het land steeds lichter. En dan zijn we na drie uur rijden op onze afspraak. De twee CNV-leden Jan Moorlag en Dick Rottiné begroeten ons met Groningse nuchterheid: "Welkom in Ter Apel, de asielhoofdstad van

Nederland." Ter Apel neemt de meeste vluchtelingen op in Nederland (2000). Als je niet beter wist zou je denken dat hier een nieuwbouwwijk komt. Een deel van de locatie is al nieuwbouw, op een ander deel zijn gebouwen en caravans verdwenen en wordt nu aan de nieuwbouw gewerkt. De voormalige loodsen van het NAVO-depot, die nu nog dienst doen als opvang voor asielzoekers, staan op de rol voor sloop later dit jaar.

TERUGKEER

Het unieke van Ter Apel is dat het een aanmeldpunt is voor vluchtelingen, een verblijfslocatie voor asielzoekers die bezig zijn met de algemene asielprocedure en het ook als vertrekpunt dient voor uitgeprocedeerde asielzoekers.

Moorlag en Rottiné werken op wat een vrijheidsbepenkende locatie (vbl) heet. Hier zitten mensen die uitgeprocedeed zijn en terug moeten. Jan Moorlag: "Ze hoeven niet met lege handen terug, maar kunnen hier allerlei cursussen en lessen volgen. Zo was er iemand die bij terugkeer een kippenboerderij wilde beginnen. Die heeft in de buurt meegelopen op een boerderij en daar veel geleerd. Zo kon hij met die kennis in eigen land aan de slag. Soms gaat er ook een kist met gereedschap mee naar de plek waar de vluchteling naar toe moet." Als casemanager voert Moorlag vele gesprekken met de uitgeprocedeerde asielzoekers.

"We hebben het dan over individuele begeleiding gericht op hun

Dick Rottiné en Jan Moorlag in gesprek met uitgeprocedeerde asielzoekers

toekomst. Het zijn belangrijke coachingsgesprekken, omdat ze teruggaan naar het land van herkomst. We proberen ze te overtuigen van het feit dat hun toekomst niet in Nederland ligt. Ongeveer 97% van de groep die terugkeert naar het land van herkomst gaat vrijwillig. Van dit cijfer kijken mensen nog wel eens op. De overige 3% gaat gedwongen terug”

Zijn collega Rottiné is als woonbegeleider aanspreekpunt van asielzoekers. Hij helpt mensen met papieren en financiën en verwijst door. Uitgeprocedeerde asielzoekers die in de vrijheidsbepalende locatie verblijven, hebben minder bewegingsvrijheid dan andere vluchtelingen: ze moeten zich vijf keer per week melden en mogen de gemeente Vlagtwedde niet zonder toestemming verlaten.

OVERLAST

De komst van asielzoekers is niet onomstreden. Zo werden in het Brabantse dorp Heesch eieren tegen de ramen van het gemeentehuis gegooid en legden tegenstanders van de opvang in Enschede varkenskoppen neer op de plek waar een azc zou komen. Het dorp Ter Apel is al twintig jaar gewend aan asielzoekers, maar dat neemt niet weg dat de inwoners ook overlast hebben gevoeld met de grote nieuwe instroom van asielzoekers. Volgens Moorlag en Rottiné is dit voornamelijk via de politiek kenbaar gemaakt.

De andere kant van de medaille is dat de komst van asielzoekers voor werkgelegenheid zorgt. Er werken meer dan duizend mensen op de vier asiellocaties, in het naastgelegen aanmeldcentrum van de Immigratie- en Naturalisa-

tiedienst (IND) en in de penitentiaire inrichting elders op het voormalige NAVO-complex. Ook de middenstand in Ter Apel verdient aan de komst van asielzoekers. “Van de 50 euro eetgeld die ze krijgen, gaat het grootste gedeelte naar de supermarkt”, aldus Rottiné.

Beiden zijn positief over hun werk met asielzoekers. “Ik ben er zeer enthousiast over. Ik heb ook groot respect voor mijn collega’s. We hebben allemaal de instelling om vluchtelingen niet in de kou te laten staan. Ik ga graag met mensen om. Geen dag is hetzelfde”, zegt Moorlag heel stellig.

Dat in Ter Apel de meeste incidenten voorkomen van alle asielzoekerscentra ligt volgens Jan Moorlag ingewikkelder dan de cijfers aangeven. “Er loopt een grootschalig traject om de registratie van incidenten te verbeteren.”

“97 PROCENT VAN DE GROEP DIE TERUGKEERT NAAR LAND VAN HERKOMST GAAT VRIJWILLIG TERUG.”

SLAAPDIENSTEN

Nu heeft het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) plannen om 's nachts slaapdiensten in te voeren, omdat in centra waar minderjarige jongeren aanwezig zijn, regelmatig overlast is. Vakbondsbestuurder Lizelotte Smits – die ook aanwezig is bij het interview – moet hierover binnenkort in gesprek met het COA. Ze heeft advies gevraagd aan de ondernemingsraad, maar is ook nieuwsgierig naar de mening van Moorlag en Rottiné. "Kom je eigenlijk wel toe aan voldoende slaap bij deze diensten?" vraagt Rottiné zich af.

"Je doet als laatste de deur op slot en wordt 's nachts vast vaak gestoord. Ook moet je 's ochtend als eerste de deuren weer losmaken. Meer dan zes uur slaap krijg je niet. Nee, die slaapdiensten vind ik geen goed plan." Op de vbl-locatie zijn slaapdiensten niet aan de orde, omdat zich daar geen minderjarige jongeren bevinden.

Voordat we weer de files richting het westen induiken, leiden Moorlag en Rottiné de CNV-delegatie rond over het terrein dat zeer uitgestrekt is. Op de vraag aan Rottiné of hij niet te doen heeft met

asielzoekers die terug moeten keren naar een onbekend bestaan in het land van herkomst, antwoordt hij zonder twijfel: "Ik heb compassie met die mensen. Neem dat van mij aan, maar er zijn grenzen. Ik kan mij in zo'n persoon verplaatsen, maar hij heeft geen asielvergunning gekregen. Zijn toekomst ligt niet meer in Nederland."

Bij het weggrijden van de asiellocatie zien we een asielzoeker met een overvolle plastic tas terugkomen uit het dorp Ter Apel. De lokale economie is even weer gespekt.

MIJN
VAKBOND

Opvang asielzoekers in Nederland

<100 opvanglocaties
Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers

Voorbeelden:

1140
asielzoekers
in gevangenis Alphen a/d Rijn

maximaal
2000
asielzoekers
in Ter Apel

Groei
aantal COA-medewerkers

2010
21.358
vluchtelingen

→

2015
47.764
vluchtelingen

Eerste
Opvang
azc / noodopvang
crisisnoodopvang

Na
7 mnd
begin asielprocedure

Huisvesting in
gemeente (70%)

Terug naar land
van herkomst (30%)

HET KAN, ASIELZOEKERS OPVANGEN IN EEN GEVANGENIS

Dat sommige inwoners van Alphen aan den Rijn even moesten wennen aan asielzoekers, bleek vooral in het begin. Gemeenteambtenaar Roelof Veldhuis, lid van de strategische stuurgroep noodopvang vluchtelingen in deze gemeente, glimlacht er nu om: "Ik kreeg dan een telefoontje van een bezorgde inwoner die mij vertelde dat er ergens asielzoekers op een bankje zaten. Daar was uiteraard niets mis mee, maar toonde wel de onzekerheid van deze inwoner." De gemeente had zelf al op de mogelijke komst van asielzoekers geanticipeerd. In het leegstaand verzorgingshuis Rijnzate zouden ongeveer 300 tot 350 asielzoekers gehuisvest worden.

GEVANGENIS

Maar het ging anders. Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) deed in 2015 een beroep op de gemeente om een gebouw van de penitentiaire inrichting in Alphen aan den Rijn te gebruiken voor de noodopvang van maar liefst circa 1100 asielzoekers. Het was gecompliceerd, omdat in dit gebouw vijfhonderd gedetineerden verbleven. Topoverleg tussen gemeente, DJI (Justitie) en COA volgde. Het college stemde in met de opvang. De optie Rijnzate kwam hiermee te vervallen. Het betekende voor het gemeentelijk apparaat extra werk. "Ambtenaren moesten veel werk voorbereiden en dan past er geen

Foto: Pim Geerts

Asielzoekers in de gevangenis van Alphen aan den Rijn konden gebruik maken van de fitnessapparatuur

negen tot vijf mentaliteit", zegt Veldhuis nuchter. "We deden echter nooit een vergeefs beroep op de collega's. Er moest een draaiboek komen, uitnodigingen naar de buurt en bedrijven worden verstuurd en informatiebijeenkomsten worden georganiseerd. We hebben het samen gedaan en iedereen deed zijn stinkende best." Terwijl in andere gemeenten de vlam in de pan sloeg bij de aankondiging van de opvang van asielzoekers, verliep dat in Alphen aan den Rijn redelijk rustig. Misschien kwam dat ook door de gekozen methode. Geen inspraakavond in een sporthal met kil licht, maar in de hal van het stadhuis. De burgemeester ging niet op een podium zitten, maar er was een informatiemarkt met statafels. De belangrijkste spelers waren aanwezig: gemeente, COA, DJI en politie. Veldhuis in een terugblik: "Iedereen kon vragen stellen. Het was laagdrempelig. Aansluitend was

er een bijkomst met de raadsleden. Ook zij werden geïnformeerd. Veel zorgen werden weggehaald. Het was een openhartige en goede bijeenkomst. In de gemeenteraad was maar één tegenstem. Het besluit om asielzoekers op te vangen, werd breed gedragen."

CELLEN OPEN

De vijfhonderd gedetineerden verhuisden naar andere locaties en een deel van het personeel kwam in dienst van het COA. Voor de justitiemedewerkers (piw'ers) een omgekeerde wereld. In plaats van te zorgen dat de gevangenen niet ontsnapten, werden nu alle sloten uit de celdeuren verwijderd. En asielzoekers die wilden winkelen, liepen in alle vrijheid de gevangenis uit. Roelof Veldhuis: "Dat is een mega cultuurchange. De omslag is echter goed verlopen. Ondanks de vrijheid die asielzoekers in een azc hebben, was de cultuur in Alphen

ROELOF VELDHUIS:
“ASIELZOEKERS
DIE WILDEN
WINKELN, LIEPEN
IN ALLE VRIJHEID DE
GEVANGENIS UIT.”

toch wat strenger dan in andere asielcentra. Zo was er iemand die te veel alcohol gedronken had en dat was in strijd met de regels. Die persoon kon even worden afgezonderd in een separeercel. Dat zou in een andere azc niet gebeurd zijn, omdat die daar gewoon niet zijn.” Hij roemt de locatiemanager van het COA die, namens de aanwezige asielzoekers, erg goed communiceerde met de bewonerscommissie. In de eerste drie maanden waren er 51 incidenten. Veldhuis noemt dat, gezien de hoeveelheid aanwezige asielzoekers, ‘niet veel’. “Wat denk je wat er gebeurt als je 1100 Nederlandse mannen bij elkaar zet?” Sommige incidenten zijn ook terug te voeren op cultuur en onbekende moraal. Want leg een asielzoeker maar eens uit dat de koffie in de supermarkt gratis is, maar dat je wel moet betalen voor de uitgeperste sinaasappels.

RAMPSCENARIO

Het gemeentebestuur zag dat het redelijk goed ging en wilde dit op de al geplande persontmoeting

ook uitstralen. Deze stond voor een dinsdag gepland en toen vond een rampscenario plaats. Een asielzoeker pleegde op de zaterdag voor de persontmoeting zelfmoord. Veldhuis: “Daar kun je dan niet tegenop communiceren. Uiteraard vond iedereen het onzettend erg wat er gebeurd was. Op het persmoment kreeg het college nu heel andere vragen dan verwacht was toen de journalisten werden uitgenodigd.” Al snel werden verhalen het land ingestuurd dat het een zelfmoord was van iemand uit de zogenaamde lhbt-doelgroep (lesbisch, homo, bi of transgender). Roelof Veldhuis benadrukt nog eens dat dit absoluut niet klopte, maar dit bleef rondzingen. “Iemand van buiten onze gemeente kwam hier ook een kijkje nemen. Er werd in mijn ogen stemming gemaakt. Die persoon zocht de media op en zo werd dat verhaal weer opgerakeld.”

HARTVERWARMEND

Hoewel er in het begin aarzelingen waren bij de inwoners van Alphen

aan den Rijn, werden er ook snel hartverwarmende acties op touw gezet. Allerlei spullen en kleding werden ingezameld, er werd een diner met vluchtelingen georganiseerd en de plaatselijke voetbalclub organiseerde een voetbaltoernooi met vluchtelingen. Onder de vluchtelingen zaten ook acteurs die in de gevangenis een voorstelling gaven (‘Talent op de vlucht’). In het Alphens Nieuwsblad verscheen een interview met George uit Syrië met de veelzeggende kop ‘Alphen bedankt!’

Halverwege maart zijn de ruim 1100 vluchtelingen naar andere bestemmingen overgebracht, omdat het gemeentebestuur heel duidelijk had gesteld dat de opvang maximaal een half jaar mocht duren. Maar misschien komt er wel een nieuw verzoek op het bordje van het gemeentebestuur van Alphen aan den Rijn terecht. Wat dan? Veldhuis, diplomatiek: “Dat verzoek zal de gemeente dan op zijn merites beoordelen.”

MIJN
VAKBOND